

7.11 Fantomas

První svazky Fantomase začaly vycházet v Paříži a byly nápadné svými tajemnými názvy a pestrobarevnými obálkami. Každý měsíc vyšel nový svazek, např. Mrtvý, jenž zabíjí nebo Oběšenec z Londýna. Tyto fantastické příběhy prošly celým jedním obdobím francouzské poezie a byly jistou dobou literární události. Významní básníci si je velice oblíbili a určité vlivy prošly dílem Apollinairovým, Cocteauovým či Bretonovým. Ve všech dílech Fantomase se mísí násilí a hrůza s poetikou měsíčních nocí a milostných scén. Námětem těchto příběhů byly rovněž skutečné historické zločiny, velké soudní procesy nebo policejní zprávy. O vzniku tohoto obsáhlého díla kolovaly různé legendy. Odborné kruhy pokládaly za autory skupinu spisovatelů, mezi nimiž byli Apollinaire, Max Jacob, André Salmon a Pierre Reverdy. Jiní tvrdili, že Fantomase vytvořil jakýsi neznámý a zkrachovalý žurnalista za odborné pomoci pařížských zločinců. Nejpravděpodobnější byla však zpráva, která tvrdila, že autory jsou Pierre Souvestre a Marcel Allain, z nichž první zmizel někde v Jižní Americe a druhý padl v první světové válce. Po literárním a všeobecném úspěchu se toto dílo stalo motivací mnoha francouzským spisovatelům.

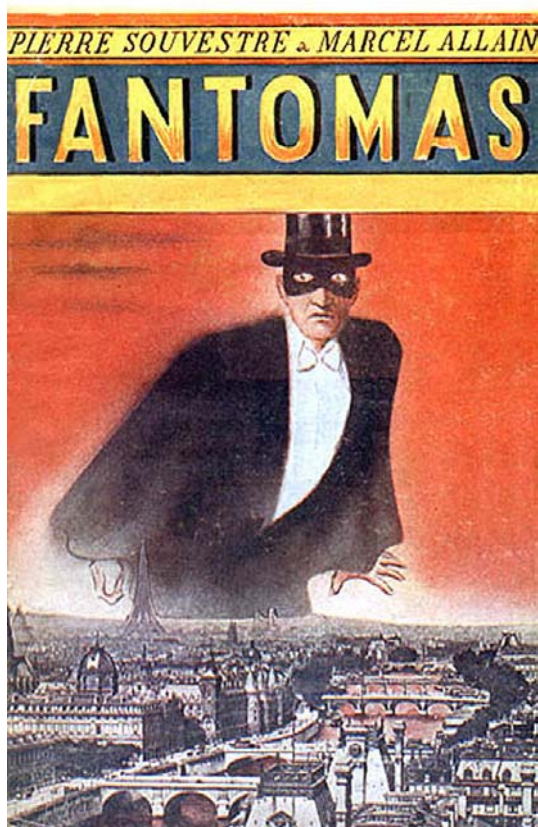
„Ve Francii, kde se stýkají protivy a protiklady, aniž na sebe působí ničivě, v této zemi, kde v oblastech poezie žila tradice vedle dada, kde neexistují falešné předsudky, dovedli nejlepší básníci milovati fantastické příběhy „legendárního bandity Fantomase, jehož jméno plnilo celý svět hrůzou“, a dovedli, aniž měli pocit studu, ukládati tyto svazky „populární četby“ do svých knihoven vedle nesmrtelného Prousta a Balzaka.“

(Jindřich Štyrský, Odeon 1, 1930, č.8 , str. 122)

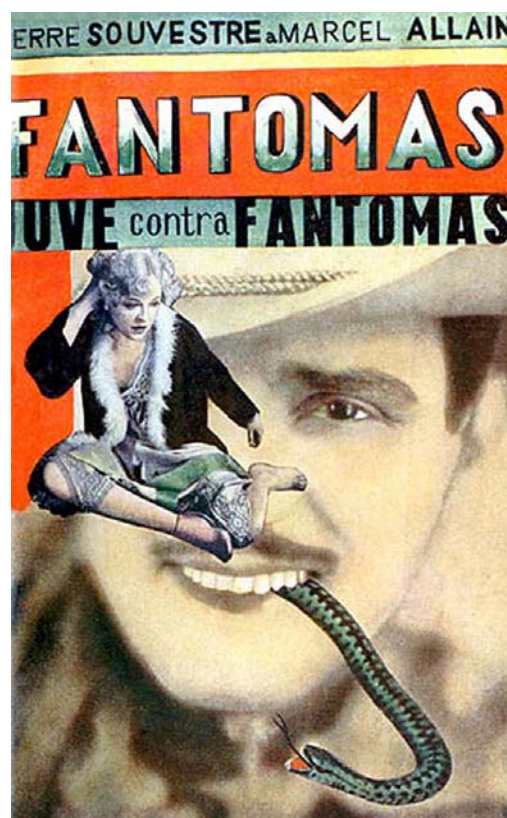
Českou verzi Fantomase vydalo roku 1929 nakladatelství Odeon, které tížily finančními problémy, jež kompenzovalo vydáním těchto svazků. Ty se staly jakýmsi bestsellerem a snadno se rozprodaly. Všechny záhadné události kolem jeho vzniku, a také obsah příběhů, byly inspirací pro Jindřicha Štyrského, který vytvořil ke každé knize obálku. Celkem jich vyšlo v nakladatelství Odeon deset. Dramatický děj mu umožnil vytvořit různé složité významové konfrontace, jež mají surrealistický

nádech. Štyrský vytvářel tyto obálky v době, kdy se v pražském lingvistickém kroužku obrátila pozornost na zkoumání obsahové a významové stránky uměleckého díla. Tento postup probíhal paralelně s vývojem devětsilské typografie, která na přelomu dvacátých a třicátých let směřovala ke složitějším hlubším obsahům. Typickým příkladem je obálka příběhu Tajemný agent v podobě koláže. Tajuplnou atmosféru navozuje fotografie vystrašené dívky, temné pozadí se svítícími okny domu a v popředí kalendář s hodinami a rukavicí. Souboj s časem a čekání na smrt. Jednotlivé obálky mají stejné záhlaví s názvem dílu a jmény autorů, avšak různé barvy.

Výtvarným zpracováním Fantomase dosáhla česká fotomontáž svého vrcholu a představuje pozvolný přechod od poetismu k surrealismu.

Fantomas

Juve contra Fantomas

„Literatura, která vznikla uprostřed minulého století, a která spíše než jiná mohla by se vším právem zvatí „ konstruktivistickou“. Je to literatura vědeckého ducha, exaktní preciznosti. (...) Je to čtyřcítka autorů „ Fantomase“, jehož oficiálními autory jsou Souvestre a Allain. Je to literatura, možno říci, vědecké přesnosti, inženýrsky kancelářské anonymnosti a kolektivnosti. Žije jí dnes film, jediné opravdu kolektivní umění.“

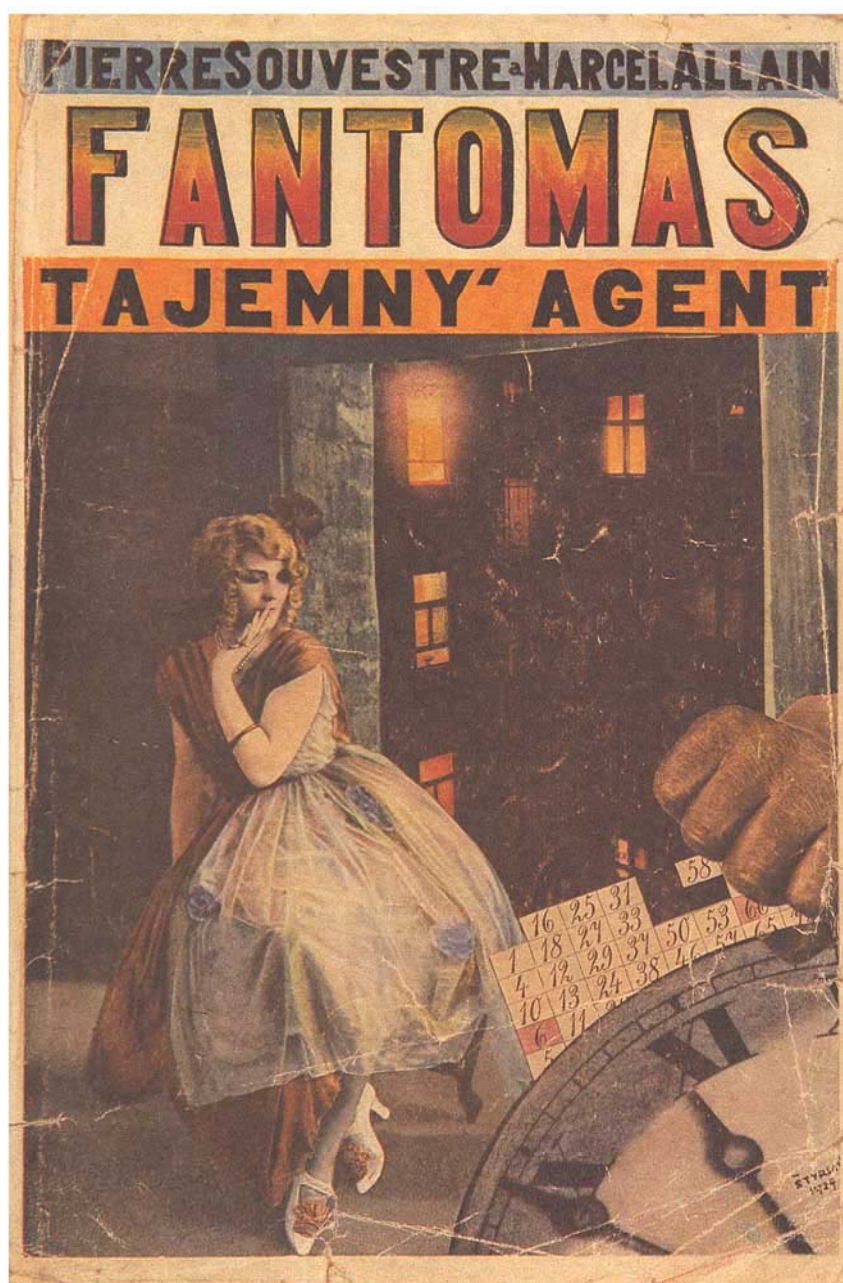
(Karel Teige, Stavba a báseň, Rozhovor o moderní poezii, 1927. str. 137)

MŤvý jenž zabíjí

Seznam všech dílů:

1. Fantomas
2. Juve contra Fantomas
3. MŤvý jenž zabíjí
4. Tajemný agent
5. Král zajatcem Fantomasovým
6. Policista Apač
7. Oběšenec z Londýna
8. Dcera Fantomasova
9. Fiakr noci
10. Ruka bez těla

Tajemný agent

Pravidelné vydávání dílů Fantomase vzbudilo mezi širokou veřejností velkou pozornost a v různých periodikách, nejenom devětsilských, se na něj objevilo mnoho reklam a kladných kritik. Týkaly se především obsahu, který byl povýšen nad ostatními tituly podobných žánrů, označovaných za vedlejší literaturu. Úspěšný ohlas vzbudily zároveň Štyrského tajemné obálky.

Moravskoslezský deník přinesl dne 16. března 1929 tuto kritiku prvního svazku Fantomase:

„Ve francouzštině je toho na třicet svazků, vytištěných na hanebném papíře s barvotiskovými obálkami – v nákladu páně Fromkové prezentují se elegantní, silné svazky na dobrém papíru s montážní a byť senzační, přece jen umělecké ceny nepostrádající obálkou.

A text? Senzační, skvělá, napínavá (a to zdůrazňuji, neboť jsem už velmi dávno nečetl detektivek opravdu napínavých) historie tajemného vraha a lupiče, jenž děsí svou tajuplností celou Francii, niče vše, co mu přijde do cesty a unikaje spravedlnosti opravdový zločinecký genius. Naproti němu postavili autoři stejně geniálního policistu Juva a souboj těchto dvou mužů je rámcem rozsáhlému obrazu zápletek, osob, dramát a všeho toho, co je nutností pořádného detektivního příběhu. To „pořádného“ myslím ve smyslu: Když už, tak ať to stojí za to!

(Zdeněk Lorenz, otištěno v ReDu, roč.2, č.8, 1929, str. 237)

FANTOMAS
ZÁHADA PAŘÍŽE
detektivní román
JIŽ VYŠELI 324 STRAN KČ 16.-
NAKLADATELSTVÍ ODEON
JAN FROMEK, PRAHA III, VÍTEZNÁ TRÍDA 11

LITERÁRNÍ NOVINKY:

Babrovský J.: Úvod do theoretické a fyzikální chemie. KČ 28.—	Langer F.: Obrácení Ferdýše Piktory. KČ 20.—
Beach R.: V srdci západu. KČ 35.—	Legends o svatém Frantisku z Assisi. KČ 5.—
Beethoven: Jeho život v dopisech. KČ 5.—	Masaryk T. G.: O ženě. KČ 5.—
Benešová B.: Podzemní plameny. KČ 35.—	Napoleon: Výbor myšlenek. KČ 5.—
Boyleve R.: Chlapec na terase. KČ 27.—	A. Ozenfant: ART. 60 franc. franků
Brdík J.: Zdravé dítě. KČ 12.—	Rachilde: Její jaro. KČ 20.—
Crofts: Největší případ inspektora Frenche. KČ 25.—	Rosenhaym P.: Záhada žena. KČ 16.—
Crofts: Záhada Grootova parku. KČ 33.—	Rictus Jehan: Básně. KČ 15.—
Čupáková: Zahrádkový rok. KČ 24.—	Sartreholzer V.: Elektrické vidění na dálku. KČ 28.—
Durych J.: Na horách. KČ 42.—	Seifulina L.: Kain — tabak. KČ 12.—
Fay B.: Pamocima soudobé literatury francouzské. KČ 24.—	Seton B. T.: Dva divoši. KČ 48.—
Goethe J. W.: Viléma Meisters léta učednická. I. KČ 30.—	Shaw B.: Zpět k Methusalémovi. KČ 39.—
Grimshaw R.: Proč ztrácení výrobci peníze. KČ 15.—	Smetana B.: Dopisy. KČ 5.—
Havelka: Jak spekulují bez velkých prostředků na burse. KČ 9.—	Souvestre P. a Allain M.: Fantomas. KČ 16.—
Jurčinová E.: Poutníci věčných cest. KČ 15.—	Sovetská čístačky. Básně. KČ 18.—
	Veleminský K.: Rusko včera a dnes. KČ 20.—
	Voskovec J. a Werich J.: Gorila ex machina čili Leon Clifton. KČ 9.—
	Wells H. G.: Vámi přátelé. KČ 30.—

Všechny zde uvedené knihy i jiné dodá hned po vyjití
KNIHKUPECTVÍ ODEON
JAN FROMEK, PRAHA III, VÍTEZNÁ TRÍDA Č. 11 - Telefon 455-0-0

Všecka práva přehlada i přetisku článků a reprodukcí vyzobrazení vyzobrazena redakcí ReDu. Čtenáři dovoleno jen s ujaslovaným uvedením pramene. Za podepsané příspěvky odpovídají autoři, za anonyrní či šifrované redakce. ZA REDAKCI ODPOVÍDÁ KAREL TRIGL. Za insertní část listu odpovídá vydavatelství. Tisková knihkárna Orbis, Praha III., Fochova 62. Štěstí 6. Pajla a spol. České Budějovice.

Užívání novinových známek povoleno výnosem ministerstva pošt a telegrafů č. j. 224.887/VII. 27. — 1929.

Jedna z mnoha reklam na romány Fantomase, vycházejících v časopise ReD.

Štyrský opravdu svým osobitým výtvarným pojetím výborně vystihl Fromkův nakladatelský záměr. Pestrá kombinace písma zasazeného do barevných ploch korespondujících s hravými surrealisticky laděnými fotomontážemi plných napětí, vyzařují na diváka atmosféru velké Paříže a jejích nočních krimi příběhů. Můžeme si i dnes představit, jak vystavené tituly přitahovaly ve Fromkově knihkupectví oči mnoha návštěvníků, jež se nechali nalákat až do hloubky textů nevšedních souvislostí. Zde se nabízí obdiv výborné spolupráce nakladatelství Odeon s devětsilským, spíše už surrealistickým tvůrcem.

Téma tajemné postavy Fantomase bylo oblíbeným avantgardním motivem. Avšak tuto postavu zobrazoval již Josef Čapek na svých obrazech roku 1920 a předběhl tak ideály Devětsilu, což Karel Teige ve svých rozporech s ním a celou skupinou Tvrdošijných opomíjí.

**Josef Čapek, Fantomas,
1920**

